

Sorunların Gölgesinde Bir Muallim Mektebi: Ayıntab Darümuallimini

Sadık Çetin*

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar,
Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi,
Gaziantep Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü,
Gaziantep/TÜRKİYE
sdkctn2@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3207-0751

Geliş: 06 Aralık 2023
Kabul: 18 Mart 2024
Yayın: 10 Mayıs 2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.

ÖZ

Osmanlı maarifinin modernleşme sürecinin en önemli eksikliklerinden biri de çağın gerektirdiği donanımda muallimlerin yeterince bulunmamasıydı. Bu açığın giderilmesi için 1848 yılında darümualliminler açılmaya başlanmıştır. Zamanla vilayet merkezlerinde sayıları artan bu okullar bazı liva merkezlerinde de tesis edilmiştir. Bu süreçte Ayıntab'da açılmış olan darümuallimin mektebi her ne kadar kısa bir süre hayatini devam ettirmiş olsa da Ayıntab eğitim tarihi açısından önemli bir eğitim kurumudur. Zira mektebin tarihçesinin yanında Halep Maarif Müdüriyeti ile mektep personeli arasında yaşananlar ve yapılan tahkikat maarif dünyasının farklı bir yönünü ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Ayıntab Darümuallimininin açılış süreci, muallim tayinleri, mektebin kapatılması sürecindeki bürokratik işleyişin yanında yapılan tahkikatlar çerçevesinde maarif bürokrasisi ile mektep personeli arasındaki ilişki ele alınmıştır. Mektebin kapatılmasında livalardaki darümualliminlere ödenek ayrılmamasının yanında Halep maarif bürokrasisi ile mektep personeli arasındaki gerginliğin mektep eğitimine yansımaları etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Maarifi, Ayıntab, Darümuallimin, Tahkikat

A Teacher's School in The Shadow of Problems: Ayıntab Darümuallimin

Research Article

* Responsible Author,
Assoc. Prof. Dr., Gaziantep
University, Gaziantep Faculty of
Education, Department of
Educational Sciences,
Gaziantep/ TÜRKİYE
sdkctn2@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3207-0751

Received: 06 December 2023
Accepted: 18 March 2024
Published: 10 May 2024

This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License

ABSTRACT

One of the most important shortcomings of the modernization process of Ottoman education was that there were not enough teachers with the equipment required by the age. In order to fill this gap, darümuallimin schools started to be opened in 1848. Darümuallimins, whose number increased in the provinces over time, were also established in some districts. Although the darümuallimin opened in Ayıntab during this period continued its existence for a short time, it is an important educational institution in terms of the history of Ayıntab education. In addition to the history of the school, what happened between the Aleppo Directorate of Education and the school staff, and the investigation reveal a different aspect of the world of education. In this study, the opening process of Ayıntab Darümuallimin, the appointment of teachers, the bureaucratic functioning of the school's closure process, as well as the relationship between the education bureaucracy and the school personnel within the framework of the investigations were discussed. In addition to the fact that no allowance was allocated to darümuallimin in the districts during the closure of the school, the reflections of the tension between the Aleppo education bureaucracy and the school staff on school education were effective.

Keywords: Ottoman Education, Ayıntab, Darümuallimin, Inspection

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Atf - Cite: Çetin, S. Sorunların Gölgesinde Bir Muallim Mektebi: Ayıntab Darümuallimini.
History Studies 16, no. 2 (2024): 185-199.

Giriş

Osmanlı modernleşmesinin en önemli ayaklarından biri maarif sahasında yaşanan yenileşme hamleleridir. Öyle ki zamanla memleketin içine düştüğü buhrandan çıkışın esas yollarından birinin eğitim sahasında yapılacak reformlar olduğu konusunda genel bir kanaat oluşmuştur.¹ Bu minvalde öncelikle askeri eğitim alanında başlayan yenilik adımları ilerleyen süreçte sivil eğitim kurumlarında da görülmüştür.

Eğitim alanında beklenen gelişmenin gerçekleştirilmesinin önemli aşamalarından biri de *usul-i cedid*² üzere maarifin yaygınlaştırılması olmuştur. Bu uğurda yeni eğitim öğretim kurumları tesis edilmiştir. Bu çerçevede Kemal Efendi'nin gayretleriyle İstanbul'un farklı mahallerinde açılan beş adet rüştiyede verilen eğitimin kısa sürede faydası görülmüştür. Sağlanan başarı üzerine Sultan Abdülmecit tarafından talebe ve muallimlere hediyeler verilmiştir. Bu başarının en önemli mimarı olan Mekatib-i Umumiye Müdürü Kemal Efendi'nin unvanı da nazırlığa çevrilmiştir. Söz konusu başarının devam etmesi ve bu girişimlerin faydalı olması yeni usul eğitim öğretimi bilen muallimlerin yetiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu ihtiyacın karşılanması yolunda eğitim tarihimizin en önemli adımlarından biri olan darümuallimin mektebi, Mekatib-i Umumiye Nazırı Kemal Efendi'nin gayretleriyle sayısı gittikçe artan sıbyan ve rüştiye mekteplerine muallim yetiştirmek amacıyla 1848 yılında açılmıştır.³ Bu mektebin idaresine baş hoca sıfatıyla ulemadan Denizlili Yahya Efendi atanmıştır. Ardından mektep müdürlüğüne Ahmet Cevdet Efendi getirilmiştir.⁴ Ahmet Cevdet Efendi bu görevi esnasından mekteple ilgili bir nizamname yayımlamıştır. Yayımlanan bu nizamnamede belirtilen kriterler darümuallimin mektebine verilen önemin bir göstergesidir.⁵

Osmanlı eğitiminde modernleşme sürecinde geç kalınmış konulardan bir diğeri ise sıbyan mekteplerinde yapılacak yenileşme hamleleri idi. Bu süreçte Darümuallimin-i Sıbyanın kuruluşu öncesinde sıbyan mekteplerinde gözle görülür bir değişim gerçekleştirilememiştir. Bu mekteplerden mezun olanlardan rüştiyelere devam edenler nispeten şanslı durumdaydılar. Rüştiyelere devam edemeyenler ise en gerekli gündelik bilgilerden dahi mahrum kalıyorlardı. Bu açığın kapatılması ve Coğrafya ve Hesap gibi dersleri okutacak muallimlerin bulunması için Meclis-i Maarif tarafından bir sınav yapılmıştı. Bu sınavın sonucunda istenilen evsafta muallimler bulunamamıştı. Bu minvalde Maarif Nazırı Safvet Paşa tarafından memleketin her köşesinde bulunan sıbyan mekteplerine öğretmen yetiştirmek amacıyla İstanbul'da bir Darümuallimin-i Sıbyanın kurulacağı ifade edilmiştir.⁶ Böylece 1868 yılında Darümuallimin-i Sıbyan açılmıştır. Bu mektep iki yıllık olarak düzenlenmiştir. Bir süre kapalı kalan bu mektebin 1872 yılında tekrar açılmasından iki yıl sonra uygulamalı eğitim vermek amacıyla bir numune mektebi eklenmiştir. Ardından başta Bosna olmak üzere Girit ve Konya'da da darümualliminler açılmıştır.⁷

¹ Bu konuda bkz. Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*. (Ankara: TTK Basımevi, 1991) 6; Devrin basın hayatında da bu mesele ilgiyle dile getirilmiştir. Örneğin Nesl-i Âti mecmuasında yayımlanan bir yazıda beşeriyetin ihtiyaçlarından ayrıntılı bir şekilde bahsedildikten sonra şu ifadelerle yer verilmiştir: "O halde bir milletin her şeyden evvel bilgiye maarife ihtiyacı vardır. Cehl ve nâdâni içinde kalmış nasibe-i medeniyelerini alamamış milletler velev genç de olsa pek elim bir mevte, pek feci bir inkıza mahkûmiyetten kurtulamazlar." H.N.Y. "Biraz da Maarif-i İbtidaiyye", *Nesl-i Âti* (19 Temmuz 1328 [22 Temmuz 1912]), 18; Diğer bir gazetede ise eğitimden bahsedilirken "Maarif ruh-ı memleketdir, âti ilim ile kâimdir" ifadelerine yer verilmiştir. Bkz. Ahmed Hilmi, "Maarif Bir Nazar", *Necm-i Terakki* (23 Teşrinievvel 1324 [5 Kasım 1908]), 1.; Başka bir yazıda ise maarif ve cehaletin mukayesesini etkili örneklerle izah edilmektedir. Bkz. İhsan, "Terbiye-i Avam, Tamim-i Maarif", *İnkılab* (22 Ağustos 1325), 100-101.

² *Usul-i cedid*, eğitim-öğretimde değişen dünyaya uyum sağlamak için oluşturulan yeni bir yaklaşımdır. Gaspıralı İsmail, Kırım ve Rusya'daki Türklerin içinde bulunduğu geriliğin sona erdirilmesi için maarif sahasında *usul-i cedide* geçilmesinin gerekliliğini savunmuştur. Bu düşünce çerçevesinde 1884 yılında Bahçesaray'da yeni eğitim-öğretim yaklaşımlarının uygulandığı bir okul açmıştır. Bu mektepte kırk günde okuma yazmanın öğretilebileceğini göstermiştir. Gaspıralı İsmail'in usul-i cedid adını verdiği bu yeni eğitim-öğretim yaklaşımı zamanla Rusya Müslümanları arasında yaygınlaşmış ve bir döneme damgasını vurmuştur. Bkz. Hakan Kırımlı, "Gaspıralı, İsmail Bey", *DİA* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996)13:392-395.

³ İbnü'ş-Şeyh Nafi Mahmud Cevad, *Maarif-i Umûmiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilâtı ve İcratı*. (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1338) 38-39.

⁴ Mustafa Gündüz, *Eğitimci Yönüyle Ahmed Cevdet Paşa*. (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2012) 105.

⁵ Bkz. Yahya Akyüz, "Darümuallimin'in İlk Nizamnamesi (1851), Önemi ve Ahmed Cevdet Paşa", *Millî Eğitim*, no. 95 (1990): 3-20; İlgili nizamnamenin ayrıntılı bir değerlendirmesi için bkz. Mehmet Ali Yıldırım, "Tanzimat Döneminde Meslek Okulları", (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2010) 69-73.

⁶ Yıldırım, "Tanzimat Döneminde Meslek Okulları", 111-112.

⁷ Cemil Öztürk, "Darümuallimin", *DİA*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993) 8:551.

1869 yılı Maarif Nizamnamesinde öngörülen yeniliklerden biri de Darümuallimin-i Âliyenin kurulmasıdır. Buna göre açılacak Darümuallimin-i Kebîr, rüştiye, idadiye ve sultanilere öğretmen yetiştirecek üç şubeden oluşacaktı. 1874 yılında rüştiye şubesi dâhilinde kâğıt üzerinde bir idadi şubesi kurularak Darümuallimin-i Kebîr açılmıştır. Bununla birlikte büyük darümuallimin ancak 1877 yılında faaliyete geçmiştir.⁸

Bu gelişmelere rağmen memleket sathında öğretmen yetiştiren mektepler yeterli değildi. Öyle ki 1875 yılına gelindiğinde bile Darümuallimin-i Sıbyandaki talebe sayısı ancak yirmi beşti. Bu mektepler ülke genelinde sayısı toplamda 300'ü geçmeyen rüştiyelerin muallim ihtiyacını bile karşılamaya yetmiyordu.⁹ 1311-1312 yılı maarif istatistiğine göre İstanbul dışında vilâyât-ı şâhânedede toplam on dört darümuallimin-i sıbyan bulunuyordu. Bunlar Bursa, Ankara, Diyarbakir, Kastamonu, Trabzon, Adana, Sivas, Konya, İzmir, Şam, Selanik, Edirne, Yanya ve Manastır vilayetlerindedi. Bu mekteplerdeki toplam talebe sayısı ise 340 idi. Şahadetname almış olanların toplam sayısı ise 1304'tür. Ehliyetnâme alarak çıkanlar ise 827 kişidir.¹⁰

Darümualliminlerde zamanla bazı yenilikler yapılmıştır. Satı Bey'in gerçekleştirdiği yenilikler bu konuda önemli örneklerdendir. Satı Bey'in yaptığı yenilikler dönemin basın hayatında da yankı bulmuştur. Bu konuda Nesl-i Âtî gazetesinde çıkan bir yazıda Satı Bey'in darümuallimin için yaptıkları konusunda kullanılacak en doğru ifadenin *darümuallimini vücuda getirdi* cümlesi olacağına yer verilmiştir. Satı Bey'in otellerde ve han köşelerinde sefil bir hayat yaşayan talebeler için mektebe leyli bir bölüm ve ilmi şubeler eklediği böylece mektebe bir nizam verdiği ifade edilmiştir. Bilahare Satı Bey'in görevinden ayrılması ile darümualliminin eski günlerinden çok uzaklaştığı belirtilmiş ve Satı Bey'in faaliyetleri övgü dolu ifadelerle okuyuculara aktarılmıştır.¹¹

Darümualliminlerin sayısı zamanla artmış ve bazı liva merkezlerinde de açılmaya başlanmıştır. Bunlardan biri de Ayıntab'da açılan darümuallimin mektebidir. Bu çalışmada Ayıntab Darümuallimin mektebinin açılış süreci, yaşananlar, mektebin kısa süre devam eden tarihçesinde öne çıkan tahkikat süreci ve mektebin kapanışı ele alınmıştır. 1910 yılı sonlarına doğru açılan Ayıntab Darümuallimini esasen bölgenin önemli bir ihtiyacını temin gayesine matuf bir girişimdir. Zira devletin hemen her yerinde yeni eğitim-öğretim usullerini bilen muallimlere duyulan ihtiyaç Ayıntab ve çevresinde de kendini hissettirmiştir.

Bu çalışmanın odaklandığı esas konu ise Halep vilayeti maarif bürokrasisi ile Ayıntab Darümuallimin mektebi personeli arasında yaşanan sorunların irdelenmesidir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin son yılları olduğu kadar önemli değişiklik ve ümitlerin de etkili olduğu meşrutiyet yıllarında eğitimin yaygınlaştırılması yolunda atılan adımların Ayıntab Darümuallimini özelinde bir değerlendirme çalışmasıdır. Finansman sorunlarının aşılması, bürokratik işleyişin ihtiyaca cevap verip vermediği, şahsi sorunların eğitim-öğretim süreçlerini nasıl etkilediği, gruplaşmalar ve maarif bürokrasisinin sorunları çözmeye yolunda gösterdiği reaksiyonlar üzerinden bir yerel eğitim tarihi okuma gayretidir.

1. Ayıntab Darümuallimininin Açılışı

Maarif Müfettişi Seyyid Efendi, Halep vilayetine bağlı bir kaza olan Ayıntab'da bir darümualliminin açılmasının gerekçesini izah ederken lisan-ı Osmaniye aşına kişilerin bulunması konusunda yaşanan zorlukları dile getirmekte ve Halep vilayetinin maarif açısından en gelişmiş yerlerinden biri olan Ayıntab'da bir darümualliminin açılması tavsiyesinde bulunmaktadır. Seyyid Efendi bu görüşte olmakla birlikte maarif sahasında yaşanan zorlukların sadece mektep açarak çözülemeyeceğini de ifade

⁸ Hamza Altın, "II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Devirlerinde Öğretmen Yetiştirme Meselesi", (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2009) 84.

⁹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007*. (Ankara: PegemA, 2007) 187.

¹⁰ *Maârif-i Umûmiye Nezâret-i Celîlesi İdaresinde Bulunan Mekâtib-i İbtidâiye, Rüşdiye, İdâdiye, Âliye ile Mekâtib-i Husûsiye ve Ecnebiyenin ve Dersâadette Tahrîri İcra Kılınan ve Taşrada Mevcut Bulunan Kütüphanelerin İstatistiği, 1311-1312 Sene-i Dersiyeh-i Mâliyesine Mahsûstur*. (Matbaa-i Âmiri, 1318) 31.

¹¹ Bkz. *Nesl-i Âtî* "Darümuallimin mi? Heyhat!", (26 Temmuz 1328 [8 Ağustos 1912]) 33-34; Satı Bey'in darümuallimin şahadetname töreninde irad ettiği bir nutukta söyledikleri bir darümualliminin görevi konusunda önemlidir. Satı Bey konuşmasında eski darümuallimin ile yeni darümuallimini kıyaslamaktadır. Bkz. Satı Bey, "Darümualliminin Mesleği", *Terdrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası*, no. 6 (15 Temmuz 1326 [28 Temmuz 1910]):186-195.

etmektedir. Müfettiş Seyyid Efendi'ye göre bir mektep sadece *mektep açmak* için açılmamalıydı. Yörenin şartları ile eğitiminden beklentilerin mekteplerin açılması ile uyumlu olması gerekiyordu. Bu nedenle darümualliminlerin açılması gereken yerler darümualliminlere giriş şartlarını haiz talebelerin rahatlıkla bulunabileceği yerler olmalıydı. Ayrıca bir darümualliminin mektebinin açılmasından esas gaye kolaylıkla muallim yetiştirmek olmalıydı. Ayıntab, Halep vilayetinde söz konusu şartları haiz olan yerlerden biri idi.¹²

Ayıntab Darümuallimininin açılış süreci bu şekilde başlamış olsa da bu süreçte birçok sorunla karşılaşmıştır. Bunlardan biri olan finansman sorunu mektebin açılış sürecinde kendini fazlasıyla hissettirmiştir. Bu meyanda lağvedilen Kudüs Darümuallimini tahsisatına karşılık tutularak Ayıntab'da bir darümualliminin açılması yoluna gidilmiştir.¹³ Her ne kadar mektebin masrafları bu şekilde karşılanmaya çalışılsa da Kudüs Darümuallimini için belirlenen ve daha sonra Ayıntab Darümualliminine tahsis edilen ödeneğin Ayıntab'a havalesi hızlı bir şekilde gerçekleşmemiştir. Nitekim Ayıntab Kaymakamı Kazım Bey, Maarif Nezaretine çektiği bir telgrafta mektebin açılması sürecinde yaşanan zorlukları izah etmektedir. Söz konusu telgrafta Ayıntab Darümualliminine atanmış olan müdürün yirmi üç günden beri Ayıntab'da beklemekte olduğu ancak ne tahsisatın ne de tayin edilecek muallimlerin gelmediğini belirtmektedir. Bu süreçte mektebe kaydolacak talebelerin sayısı da gün geçtikçe artmış ve otuz beşi geçmişti. Mektebin açılış sürecindeki gecikmeler talebelerin üzülmelerine sebep olurken kaydolmayı düşünen başka talebelerin de bundan olumsuz etkilenmelerine yol açmıştır. Kaymakam Kazım Bey yine de elden gelen hazırlıkların yapılarak mektep mahallinin kiralandığını ifade etmiş ve en kısa sürede tahsisatın havale edilmesini istemiştir.¹⁴

Bu arada Ayıntab Darümuallimin Müdürü İbrahim Bey de Maarif Nezaretine çektiği 17 Aralık 1910 tarihli telgrafta tayin edilen muallim-i evvelin Halep'e geldiği ve üç günden beri beklemekte olduğunu ancak Ayıntab'a gelmediğini belirtmiştir. Bunun yanında yapılan müracaatlara rağmen müfettişin de gelmediğini ve en kısa sürede her ikisinin de Ayıntab'a gelmesi için gereken talimatların verilmesini istemiştir.¹⁵

Bu yazışmalara ve aradan bir hayli zaman geçmesine rağmen ne beklenen tahsisat ne de muallimler gelmişti. Okul müdürü İbrahim Bey bu durumdan büyük bir rahatsızlık duymuş olmalı ki içinde bulunduğu durumu Maarif Nezaretine çektiği 1 Aralık 1910 tarihli telgrafta şu şekilde ifade etmiştir:

“8 Teşrinisani 326 telgrafnâme-i nezâretpenâniye imtisâlen acele Ayıntaba geldim. Yirmi yedi günden beri mektep olmak üzere bir hane isticar ederek müracaat iden talebenin evrak-ı lâzımelerini celb ve kabulden ve te'hir-i küşâdın bâis olacağı zaruret ve müşkilâtı maarif müdiriyyetine arz ile bir an evvel tahsisat ve muallimlerin irsali istirhamını tekrardan başka bir şeye muvaffak olamadım. Müracaat iden talibinin şevki kırılmamak ve bundan ziyade üzüntüye meydan virilmemek üzere tahsisatın sürat-i i'tası müsterhamdır 18 Teşrinisani 326 Ayıntab Darümuallimin Müdürü İbrahim”.¹⁶

Müdür İbrahim Bey'in telgrafından da anlaşılacağı üzere mektebin açılması çok gecikmiş ve gereken tahsisat halen gelmemişti. Bunun yanında muallimlerin de tayin edilmemesi başlı başına bir sıkıntı halini almıştı. Öyle ki İbrahim Bey'in acilen Ayıntab'a gitmesi kendine tebliğ edilmesine rağmen yirmi yedi

¹² Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.) Maarif Nezareti, Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemi (MF.İBT.), 265/17 lef 1. (26 Kanunusani 1325 [8 Şubat 1910]). “lisan-ı Osmaniyeye âşina kimselerin killetinden nâşi darümuallimine kayd ve kabul için şerâit-i lâzıme haiz talebe tedarikinde müşkilât çekildiği ve muallimsizlik yüzünden çekilen sıkıntuların yalnız mektebin küşâdıyla kolay zâil olamayacağı bildiriliyor bir mektebi açmaktan maksad suhâletle muallim yetiştirmek olub şerâit-i kânûniyeyi haiz talebeyi nerede tedarik etmek daha muhtemel ise oraya nakli tabii olduğundan maarifçe vilayetin en müterakki mahallerinden olub ahali Türkçe ve Arapçayı aynı derecede tekellüm iden Ayıntab kasabasına mektebi nakl etmek münasip olduğundan ...”; Esasen ciddi bir öngörünün eseri olarak ifade edebileceğimiz Müfettiş Seyyid Efendi'nin bir mektebin açılışı ile ilgili söz konusu önerileri bir kurumun tesisi ve eğitim planlaması açısından yol gösterici bir rehber olarak değerlendirilebilir.

¹³ Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.) Maarif Nezareti, Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemi (MF.İBT.), 292/63 lef 4. (25 Teşrinisani 1326 [8 Aralık 1910]).

¹⁴ BOA. MF. İBT. 293/98 lef 2. (14 Teşrinisani 1326 [27 Kasım 1910]).

¹⁵ BOA. MF. İBT. 293/98 lef 1. (4 Kanunuevvel 1326 [17 Aralık 1910]).

¹⁶ BOA. MF. İBT. 295/77 lef 5. (18 Teşrinisani 326 [1 Aralık 1910]).

günden beri sadece bazı evrak işleri ve kiralanacak bir mektep binasının bulunmasından başkaca bir şey yapılamamıştı. Mektebin açılışının gecikmesi talebelerin de şevkini kırıyor ve üzülmelerine neden oluyordu. İbrahim Bey, tahsisatın en kısa sürede gönderilmesini istiyordu.

Bu telgrafın üzerinden iki haftadan fazla bir süre geçmesine rağmen bir gelişme yaşanmaması İbrahim Bey'in içinde bulunduğu gerginliği daha da artmıştı. Bu gerginlik 17 Aralık 1910 tarihli telgrafındaki ifadelerine de yansımıştır. Nezarete çekilen bu telgrafta ise şu ifadelere yer vermiştir:

“Çâkerleri Maarif Nezaretinin emriyle Ayıntaba geleli kırk beş gün oldu. Henüz tahsisat ve muallimler vürud itmediğinden darümuallimin açılmadı. Müsebbiblerin mücâzâtı ve esbâb-ı küşâdın serîan ihzarı müsterhamdır. Ayıntab Darümuallimin Müdürü İbrahim”.¹⁷

Kırk beş günden beri Ayıntab'da bulunan Müdür İbrahim Bey içinde bulunduğu durumu izah etmenin ötesinde yaşanan gecikmeye sebep olanların da cezalandırılmasını istiyordu. Tüm bu yazışmalara rağmen tahsisat yine de gelmemiş ve okul müdürlüğüne tayin edilen İbrahim Efendi bir buçuk aydan beri işsiz ve maaşsız olarak Ayıntab'da beklemeye devam etmişti. Bu gecikmeden rahatsız olan sadece okul müdürü İbrahim Bey değildi. Zira Ayıntab Kaymakamı Kazım Bey de ciddi derecede rahatsız olmuş ve Maarif Nezaretine çektiği telgrafta Müdür İbrahim Bey'in gecikmeden kaynaklanan mağduriyetini dile getirmiştir. Bu sırada Mektep Müdürü İbrahim Bey, mektep açılmayacaksa başka bir yere tayininin yapılmasını istemişti. Bu arada muallim-i evvel olarak tayin edilen muallim de Halep'e gelmişti. Kazım Bey, bu süreçte yaşanan karışıklığın bir an evvel giderilmesini istemiştir.¹⁸

Bu girişimler üzerine Maarif Nezaretinden Halep Vilayeti ve Halep Maarif Müdüriyetine emirler yazılmış ve gereken havalenin hemen gönderilmesi ve Muallim-i evvel Mustafa Asım Efendi'nin Ayıntab'a giderek görevine başlaması talimatı verilmiştir. Ayrıca Ayıntab Kaymakamlığına yazılan bir telgrafta da havalenin ve muallim-i evvelin gönderildiği belirtilerek mektebin hemen açılması istenmiştir.¹⁹

Tüm bu gelişmeler üzerine 26 Aralık 1910 tarihinde Ayıntab kaymakamı Kazım Bey, Maarif Nezaretine bir telgraf çekerek mektebin resmi açılışının yapıldığını ve eğitimin başladığını bildirmiştir. Buna rağmen beklenen havale yine de gelmemişti. Kaymakam Kazım Bey, tahsisatın en kısa sürede gönderilmesini bir kez daha istemiştir.²⁰

Mektebin açılmasından²¹ sonra Ayıntab'a gelen Maarif Müfettişi Mehmet Şükrü Bey, bir rapor yazarak gerekli kiralama işleri yapıldığını ve geçici olarak on beş rahle temin edildiğini belirtmiştir. Bu sırada okula kayıt için elli beş talebe müracaat etmiş ve bunlardan ehliyetleri görülen kırk beşi mektebe kabul edilmiştir. Mektebin daimî muallimleri olduğu gibi gereken seyyar muallimler de tayin edilmiştir. Tüm bunlar yapılırken ciddi bir gecikme de yaşanmıştır. Öyle ki eğitim-öğretim yılının yaklaşık üçte biri bitmişti. Buna rağmen defalarca ifade edilen ders araç gereçleri ve muallim maaşları için gereken havale halen gelmemişti. Maarif Müfettişi Mehmet Şükrü Bey de diğer yetkililer gibi havalenin acil bir şekilde gönderilmesini istemiştir.²²

Mektebin talebe sayısı itibarıyla ilk sene 47 talebe için 16.920 kuruşluk tahsisat ayrılmıştır. Mektebin talimatı gereğince ikinci sene için 50 talebe daha alınacağı öngörülmüş ve bunlar için altı aylık 12.000

¹⁷ BOA. MF. İBT. 295/77 lef 8. (4 Kanunuevvel 1326 [17 Aralık 1910]).

¹⁸ BOA. MF. İBT. 293/98 lef 3. (5 Kanunuevvel 1326 [18 Aralık 1910]).

¹⁹ BOA. MF. İBT. 293/98 lef 4. (9 Kanunuevvel 1326 [22 Aralık 1910]).

²⁰ BOA. MF. İBT. 300/13 lef 9. (13 Kanunuevvel 1326 [26 Aralık 1910]).

²¹ Mektebin talebelerinden biri olan Şakir Sabri Yener, darümualliminin 1910 yılında Antep Kale altında Behramoğlu sokağındaki bir çıkmazda kiralık bir evde açıldığını söylemektedir. Mektepte elli öğrenci bulunuyordu. Buradan çıkanlar köy mekteplerinde muallim olacaklardı. Buradaki talebelere hükümet ayda üçer mecdiye aylık ve yılda bir takım elbise veriyordu. Şakir Sabri Yener, verilen elbiseler ve kunduranın ahali arasında alay konusu olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Şakir Sabri Yener, *İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar*. (Gaziantep: Işık Basımevi, 1962) 38.

²² BOA. MF. İBT. 297/61. (24 Kanunuevvel 1326 [6 Ocak 1911]).

kuruş tahsisat talep edilmiştir.²³ Zamanla mektepteki talebe sayısı artınca kiralanan mektep binası yeterli gelmemeye başlamıştır. Mektebin ikinci yılı için altı bin kuruş masrafla daha geniş bir binanın kiralanacağı bildirilerek gerekli tahsisatın havale edilmesi istenmiştir.²⁴

2. Personel Tayinleri

Ayıntab Darümuallimininde eğitim-öğretimin başlaması için gerekli hazırlıkların yapılması sürecinde mektep müdürü olarak İbrahim Bey tayin edilmişti. İbrahim Bey daha önce Diyarbakir Darümuallimininde müdürlük yapmıştı ve idarecilikte de deneyimli birisiydi.²⁵ En kısa sürede muallimlerin de tayin edilmesi gerekiyordu. Bu minvalde mektebin muallim-i evveli olarak Bursa İdadisi muallimlerinden Mustafa Asım Efendi tayin talebinde bulunmuştur. Mustafa Asım Efendi, Darülfünun Ulûm-ı Diniyye Şubesi mezunlarındandı. Ayrıca daha önce Kastamonu ve Bursa İdadilerinde Ulûm-ı Diniyye, Arapça ve Farsça muallimliklerinde bulunmuştu.²⁶ Mustafa Asım Efendi'nin talebi uygun görülmüş ve aylık 700 kuruş maaş ile Ayıntab Darümuallimini muallim-i evvelliğine tayin edilmiştir.²⁷ Mustafa Asım Efendi, 25 Aralık 1910 tarihinde görevine başlamıştır.²⁸ Böylelikle mektebin ilk kadrosu da oluşturulmuştur.

Mektebin muallim-i sânilğine ise bir müddet sonra atama gerçekleşmiştir. Muallim-i sâni olarak tayin edilen Hüseyin Hüsnü Efendi, esasen Trablusgarp'ta bulunan Mısırta Numune Rüştüyesine tayin edilmişti. Ancak bu sırada Trablusgarp Savaşı'nın yaşanıyor olması nedeniyle görev yerine gidememişti. Hüseyin Hüsnü Efendi, 14 Ekim 1911 tarihinde altı yüz kuruş maaşla Ayıntab Darümualliminine tayin edilmiştir.²⁹

Bu arada mektep müdürü İbrahim Bey, Ayıntab'da yeni kurulmuş hususi bir mektep olan Ayne'l-Maarif Mekteb-i İdadisinin müdürü olarak görev yapmak istediğini belirterek darümuallimin müdürlüğünden ayrılmıştır. Yerine ise vekâleten Muallim-i evvel Mustafa Asım Efendi'yi bırakmıştır.³⁰

Darümuallimin müdüriyetinin münhal olması nedeniyle Halep Maarif Müdürlüğünden Maarif Nezaretine yazılan bir yazıda İsmail Hakkı Bey'in tayin edilmesi teklif edilmiştir. İsmail Hakkı Bey, Halep Maarif Müdürünün bizzat yakından tanıdığı bir isimdi. Öyle ki Halep Maarif Müdürü Ahmet Hulusi Bey, İsmail Hakkı Bey'i Sivas'ta görev yaparken tanıdığını ve gayretine şahit olduğunu ifade etmektedir. Ancak İsmail Hakkı Bey hakkında nezarete birçok şikâyet gelmişti. Ahmet Hulusi Bey, bu tür şikâyetlerin İsmail Hakkı Bey'in maarifin terakkisi yolundaki gayretlerine karşı bazı *cühelanın* tepkisinden kaynaklandığını ifade etmiştir. Halep Maarif Müdürüne göre İsmail Hakkı Bey, Ayıntab Darümualliminin müdürlüğü için uygun bir atama olacaktı.³¹

Halep Maarif Müdürü Ahmet Hulusi Bey, 17 Ocak 1912 tarihinde bir kez daha yazı yazarak İsmail Hakkı Efendi'nin müdür olarak tayin edilmesini istemiştir. Bu yazıda Ahmet Hulusi Bey, uzun süreli tecrübelerinin neticesinde İsmail Hakkı Efendi'nin liyakat ve kabiliyetine şahit olduğundan bahsetmektedir.³² İsmail Hakkı Bey, nihayet 3 Şubat 1912 tarihinde bin kuruş maaşla Ayıntab Darümualliminin müdürü olarak tayin edilmiş³³ ve 9 Mart 1912 tarihinde görevine başlamıştır.³⁴

²³ BOA. MF. İBT. 338/23 lef 2. (13 Temmuz 1327 [26 Temmuz 1911]).

²⁴ BOA. MF. İBT. 333/54. (16 Haziran 1327 [29 Haziran 1911]); BOA. MF. İBT. 334/53. (18 Temmuz 1327 [31 Temmuz 1911]).

²⁵ BOA. MF. İBT. 292/62 lef 2. (23 Teşrinievvel 1326 [5 Kasım 1910]).

²⁶ BOA. MF. İBT. 300/86 lef 2. (27 Teşrinievvel 1326 [9 Kasım 1910]).

²⁷ BOA. MF. İBT. 300/86 lef 4. (4 Teşrinisani 1326 [17 Kasım 1910]).

²⁸ BOA. MF. İBT. 300/86 lef 5. (29 Kanunuevvel 1326 [11 Ocak 1911]); Mustafa Asım Efendi'nin Ayıntab'a gelişi için 1185 kuruş harcırah verilmiş ve bundan 59 kuruş 10 para tekaüd sandığına kesinti yapılmıştır. Bkz. BOA. MF. İBT. 291/34 lef 2 (9 Teşrinisani 1326 [22 Kasım 1910]). Verilen harcırahın Mustafa Asım Efendi'nin alacağı aylıktan fazla olması dikkat çekicidir.

²⁹ BOA. MF. İBT. 342/80. (2 Teşrinievvel 1327 [15 Ekim 1911]).

³⁰ BOA. MF. İBT. 346/43. (24 Eylül 1327 [7 Ekim 1911]).

³¹ BOA. MF. İBT. 355/39 lef 2. (17 Kanunuevvel 1327 [30 Aralık 1911]).

³² BOA. MF. İBT. 357/89 lef 9. (4 Kanunusani 1327 [17 Ocak 1912]).

³³ BOA. MF. İBT. 365/24 lef 1. (21 Kanunusani 1327 [3 Şubat 1912]); BOA. MF. İBT. 358/97. (22 Kanunusani 1327 [4 Şubat 1912]); BOA. MF. İBT. 359/43. (26 Kanunusani 1327 [8 Şubat 1912]).

³⁴ BOA. MF. İBT. 365/24 lef 3. (3 Mart 1328 [16 Mart 1912]).

Ayıntab Darümualliminin eğitim-öğretim kadrosunda bunlardan başka bir de muallim-i sâlisi vardı. Seyyar muallimlerden ise resim ve jimnastik muallimi olarak mühendishane mektebinden mezun Hamdi Bey görev yapıyordu. Ayrıca musiki ve el işleri dersi muallimliğinde protestan mektebi mezunlarından Vartan, kitabet ve hat muallimi olarak ise Abdülkadir Efendi bulunuyordu. Abdülkadir Efendi rüştiye mektebinin kadim muallimlerindendi.³⁵

3. Ayıntab Darümuallimininde Tahkikat

Mektebin açılmasının üzerinden fazla bir zaman geçmeden Halep Maarif Müdüriyeti ile Ayıntab Darümuallimini Muallim-i Evveli Mustafa Asım Efendi arasındaki sorunlar mektebin ana gündemi haline gelmişti. Halep Maarif Müdüriyeti, Muallim-i Evvel Mustafa Asım Efendi ve Kâtip Abdülkadir Bey hakkında olumlu bir görüşe sahip değildi. Gerek maarif müdüriyetinden gerekse buna karşılık Mustafa Asım ve Abdülkadir Bey'in nezarete yazdıkları yazılar ve arzuhaller Ayıntab Darümuallimini özelinde dönemin maarif bürokrasisi ve ilişkileri ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca mektebin kapanış sürecinde yaşananların eğitimin ne derece önüne geçtiğinin de acı bir ifadesidir.

Halep Maarif Müdüriyeti ile Ayıntab Darümualliminin personeli arasındaki sorunlar okulun açılmasından çok da uzun bir süre geçmeden başlamıştı. Zira bu sırada Halep Maarif Müdüriyeti makamında bulunan Galip Bahtiyar Bey'in nezarete yazdığı yazıda bunun izlerini görmek mümkündür. Nitekim 28 Eylül 1911 tarihli bir yazıda Tedrisat-ı İbtidaiye Müdüriyeti Ayıntab Darümualliminindeki eğitimin istenilen şekilde gitmediğinin haber alındığını ve bunun denetlenmesini istediğini bildirmiştir. Bunun üzerine kaleme alınan yazıda Halep Maarif Müdürü mektepte eğitim veren muallimlerin nezaret tarafından tayin edildiğini ifade etmiştir. Muallim-i sâlis olarak tayin edilen muallimin ise yetersiz olduğunu Türkçe dahi bilmediğini belirtmektedir. Sadece seyyar muallimler mahalli açıklama üzerine Halep Maarif Müdüriyeti tarafından tayin edilmişti. Halep Maarif Müdürü mektebin iki seneye kadar kapatılmasının düşünüldüğünü ve bunun gecikmeksizin gerçekleştirilmesinin gerektiği görüşündedir.³⁶ Bu açıklamalar bir nevi muallimlerden duyulan rahatsızlığın Halep Maarif Müdüriyetinden kaynaklanmadığının bir ifadesidir.

Bu meyanda yaşanan sorunlardan biri muallimlerin girmeleri gereken zorunlu derslerle ilgiliydi. Eğitim-öğretim sürecinde mektep müdürlerinin haftada altı saat, muallim-i evvelerin ise 18 saat derse girmesi gerekiyordu. Ancak Mustafa Asım Bey, Darülfünun Ulûm-ı Âliye-i Diniyye Şubesinde mezun olduğu için sadece Arapça, Farsça ve Ulûm-ı Diniyye derslerine giriyordu. Bu nedenle altı saati aşan diğer dersler için kendisine görev verilemiyordu. Bununla birlikte hareket-ı bedeniye, el işleri ve musiki dersleri seyyar muallimler tarafından veriliyordu. Ayıntab Darümualliminin müdürü geriye kalan on sekiz saat dersin kendisi tarafından verilmesi durumunda müdürlük vazifesinin hakkıyla yerine getirilemeyeceğini belirtiyor ve çözüm önerisi olarak ya idadi mezunlarından bir muallimin tayini ya da Mustafa Asım Efendi'nin yerine diğer derslere de girecek bir muallim-i evvelin tayin edilmesini istiyordu. Halep Maarif Müdürü, bu teklifi 12 Ocak 1911 tarihinde nezaret göndermiştir.³⁷ Nezaret muallim bulunmasındaki zorluk nedeniyle bu teklifin gelecek ders yılına erteleneceğini bildirmiştir.³⁸

Bu sırada Muallim-i Evvel Mustafa Asım Efendi ve Kâtip Abdülkadir Efendi nezarete çektikleri bir telgrafta çalışmalarına karşılık mükâfat beklerken azil veyahut başka bir yere gönderileceklerini haber aldıklarını ve mahkeme edilmeksizin mağdur edilmemelerini istemişlerdi.³⁹

Kâtip Abdülkadir Efendi, Maarif Nezaretine hitaben yazdığı başka bir arzuhalde ise talebelerin kendisi ve Mustafa Asım Efendi hakkında yazdıkları şikâyetleri içeren mektupların Ayne'l-Maarif Mektebine müdür olarak tayin olunan Darümualliminin eski müdürü İbrahim Bey ile aralarında yaşanan sıra tartışmasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Kâtip Abdülkadir Efendi, İbrahim Bey'in Ayne'l-Maarif Mektebine giderken Darümualliminin mektebinde bulunan yeni sıralardan bir kısmını götürdüğünü ve diğerlerini de almak istediğini, kendisinin ve Mustafa Asım Efendi'nin buna engel olduğunu hatta

³⁵ BOA, MF. İBT. 362/52 lef 1. (11 Teşrinievvel 1327 [24 Ekim 1911]).

³⁶ BOA, MF. İBT. 362/52 lef 1. (11 Teşrinievvel 1327 [24 Ekim 1911]).

³⁷ BOA, MF. İBT. 360/97 lef 1. (30 Kanunuevvel 1326 [12 Ocak 1911]).

³⁸ BOA, MF. İBT. 360/97 lef 2. (19 Kanunusani 1326 [1 Şubat 1911]).

³⁹ BOA, MF. İBT. 371/68 lef 3. (13 Kanunusani 1327 [26 Ocak 1912]).

durumun Maarif Müdüriyetine ihbar edilmesine rağmen herhangi bir netice alamadıklarını; bundan dolayı İbrahim Bey'in talebeleri ifsat ederek kendileri aleyhinde yazılar yazdırdığını iddia etmiştir. Bu ifadelerden sonra kendi halini de acıklı bir şekilde anlatan Abdülkadir Efendi, yirmi seneden fazladır rüştiye muallimlikleri ve maarif kitabetinde görev yaptığını, evli olduğunu ve validesinin yaşlılığından bahsederek başka bir mahalle tayininin kendisini çok zor bir duruma düşüreceğini belirtmiş ve *vicdan-ı devletlerinin* buna müsaade edemeyeceğini ifade etmiştir.⁴⁰

Bundan iki hafta sonra Muallim-i Evvel Mustafa Asım Efendi'nin nezarete yazdığı arzuhal ise çok ağır ve etkileyici ifadelerle doludur. Maarif teşkilatında eskiden beri süregelen usulsüzlüklerin devam ettiği ifadesiyle başlayan yazısını darümualliminde yaşananları anlatarak devam ettirmektedir. Mustafa Asım Efendi, ibtidai mekteplerinde dahi muallim olamayacak derecede Türkçe bilmeyen bazı muallimlerin darümuallimine muallim olarak tayin edildiğini iddia etmektedir. Bu gibi şahısların belli görevlere tayin edilirken liyakat sahibi olanların açığa alınması için teşebbüslerin olduğunu ve bunun kendilerini meslekten soğuttuğunu belirtmektedir. Burada liyakat ehli olarak isim vermeden kendinden bahsetmektedir. Nitekim ilerleyen satırlarda Halep Maarif Müdüriyeti vekâletinde bulunan Müfettiş Kemal Efendi'nin kendisinin idarecilikteki düzensizliği gerekçesi ile müdürlük vekâletinden alarak yerine muallim-i sâniyi atadığını belirtmiştir. Hatta kendisi ve Kâtip Efendi'nin memuriyetlerinin lağvı için emirler verildiğini işittiğini ifade etmiştir. Mustafa Asım Efendi, bir talebenin sarhoş halde bulunması nedeniyle başlattığı tahkikattan dolayı Kemal Efendi'nin kendisine kızdığı için bu şekilde davrandığını iddia etmiştir. Kendisinin daha önce yazdığı yazıların alınarak incelenmesini talep etmiştir. Buna karşılık Kemal Efendi'nin Ayıntab Kaymakamlığına hitaben yazdığı emirlerin de alınarak incelenmesini ve adaletin yerine getirilmesini istemiştir. Hatta "Müfettiş Bey Ayıntab Darümuallimininin muallim-i sâni ve sâlis ve muallimin-i sâire marifetiyle idaresini iş'ar ettiğinden dolayı nezarete karşı bir iş mi yapmış oluyor" diyerek yapılan işlerden duyduğu tepkiyi dile getirmiştir. Mustafa Asım Efendi, muallim-i sâlisin haftada bir saat Kur'ân-ı Kerim dersi ve iki saat Arapça dersi ile toplamda üç saat ders verdiğini belirttikten sonra bu muallimin Türkçe bilmemesinden dolayı girdiği Arapça derslerinin de bir faydasının olmadığını iddia etmiştir. Haftada birer ikişer saat derse giren diğer seyyar muallimlerin eliyle mi mektebin idare edileceğini, geriye kalan yirmi iki saat dersin muallim-i sâni ile nasıl verilebileceğini, bunun yanında okulun yazı işleri ve idaresinin nasıl temin edileceğini sormaktadır. Mustafa Asım Efendi, bunları dile getirdikten sonra kendi kabahatinin daha önce ifade ettiği tahkikattan kaynaklanıyorsa Kâtip Abdülkadir Efendi'nin ne suçunun olduğunu, tahkikat için evrakın düzenlenmesini kendisinin istediğini belirtmiştir. Hatta bu tahkikatın icra edilmesini istemekle "... değil Ayıntab Darümuallimininin belki bütün mekatibin bütün darümualliminlerin ve belki bütün maarif idarelerinin şerefini muhafaza" ettiğini iddia etmiştir. Mustafa Asım Efendi bu ifade ve iddialarının ardından Kemal Efendi'nin tahkikata konu olan ve açıkça işret eden talebelere birinin uzaklaştırılmasını diğerinin ise *tekdir-i aleni* ile cezalandırılmasını adaletten uzak bir karar olduğunu söylemiştir. Mustafa Asım Efendi, "mektebin hâl-i hazırda bu günkü idaresi bir mektebde vukuuna ihtimal verilmeyecek derecede idaresiz intizamsız ve her vechle ağlanacak bir haldedir" demektedir. İddialarının açığa çıkarılması için tarafsız bir heyet oluşturularak denetlenmesini istemiştir. Ayrıca Kemal Efendi'yi "vazifesini masa üzerinde muamele-i kırtasiye yürütmek zan eden" biri olarak tarif etmiş ve ondan davacı olduğunu ifade etmiştir. Bir garaz neticesi haklarında verilen karardan dolayı Kemal Efendi'nin cezalandırılmasını kanun-ı meşrutiyet adına talep etmiştir.⁴¹

Halep Maarif Müdürü Ahmet Hulusi Bey⁴² ise Nezarete gönderdiği 6 Nisan 1912 tarihli yazısında muallimler ve mektebin durumunu ayrıntılı bir şekilde izah etmiştir. Ahmet Hulusi Bey'e göre Muallim-i Evvel Mustafa Asım Efendi ıslaha muhtaç olan mektebin derdine derman olacak bir muallim değildi. Kâtip Abdülkadir Efendi ise "fesad ve fitne ashabından" olduğu için mektepteki huzur ortamını bozuyordu. Ahmet Hulusi Bey, söz konusu durumu bizzat mektepte yapmış olduğu teftiş sırasında gördüğünü ifade etmiştir. Mustafa Asım Efendi ve Abdülkadir Efendi'nin ıslahları için memuriyet görevlerinin tenzil edilerek Muallim-i Evvel Mustafa Asım Efendi'nin Rakka Rüştiyesi muallim-i evvelliğine, diğerinin ise Münbiç Rüştiyesi muallim-i sâniliğine tayin edilmesini teklif etmiştir.⁴³ Ancak

⁴⁰ BOA. MF. İBT. 360/97 lef 3. (15 Kanunusani 1327 [28 Ocak 1912]).

⁴¹ BOA. MF. İBT. 360/97 lef 4. (29 Kanunusani 1327 [11 Şubat 1912]).

⁴² Nisan 1912 ayına ait belgelerde Halep Maarif Müdürü olarak Ahmet Hulusi Bey'in mühürleri görülmektedir. Dolayısıyla Müfettiş Kemal Bey'in Halep Maarif Müdüriyetine vekâletinin bu süreçte bittiği anlaşılıyor.

⁴³ BOA. MF. İBT. 371/68 lef 4. (24 Mart 1328 [6 Nisan 1912]).

eğitim-öğretim yılının ortalarında muallim değişikliği eğitime zarar vereceğinden uygun görülmemiştir.⁴⁴

Süreç bu şekilde ilerlerken Ayıntab Darümualliminindeki durumun yerinde incelenmesi için Ayıntab'da bir heyet teşkil edilmiştir. Bu heyette Kaza Meclis İdaresi azalarından Hafız Ahmet Efendi ve Hayri Efendi, Ayıntab Numune Rüştüyesi Muallim-i Evveli İbrahim ve Maarif Kâtibi Ahmet Muhtar Efendi bulunmuştur. Teftiş neticesinde muallim yetiştirmek için kurulmuş olan bu mektebin içinde bulunduğu düzensizlik nedeniyle amacına uygun bir sonuç veremeyeceği, mektepteki itibarları ziyadesiyle azalan ve artık faydalı bir eğitim-öğretim faaliyetinde bulunamayacakları belli olan müdür ve muallim-i evvelin; ayrıca Kâtip Efendi'nin de başka bir yere becayişlerinin yapılması teklif edilmiştir. Teftiş heyeti talebeler konusunda ise bir sınıftan ibaret olan talebelerin ders yılı sonunda gayet ciddi bir şekilde imtihan edilmesini, başarılı olamayanların sınıflarında bırakılmasını, mektep kapatılacak olursa bunların Halep Darümuallimininde eğitimlerine devam etmeleri düşüncesinde olduklarını beyan etmişlerdir.⁴⁵

Ahmet Hulusi Bey'in mektep müdürü ve muallimleri ile ilgili şikâyetleri zaman geçtikçe artmaya devam etmiştir. Öyle ki 19 Nisan 1913 tarihli Maarif Nezaretine göndermiş olduğu yazısında Ayıntab Darümuallimini idaresi hakkında kullandığı "tezebüz idaresi" tabiri Halep Maarif Müdürü ile mektep idaresi arasındaki durumu ifadeye kâfidir. Zira Ahmet Hulusi Bey mektep idaresinin ancak karışıklık üreten bir yapıda olduğu kanaatindedir. Ayrıca Ahmet Hulusi Bey, mektepteki bazı muallimler ve Kâtip Abdülkadir Efendi'nin durumu dikkate alındığında Ayıntab'da bulunan diğer muntazam ecnebi mekteplere karşılık olarak bu mektebe masraf yapılmasını "günah" olarak nitelemektedir. Bu durumda Nisan ayı sonunda eğitimin sonlandırılması ve mektep personelinin maaşlarının kesilmesini teklif etmiştir. Talebelerin umumi imtihanlarının Halep Darümuallimininde yapılmasını istemiştir.⁴⁶ Ahmet Hulusi Bey'in bu teklifi de eğitim-öğretim sezonu yakında sona ereceği için uygun görülmemiştir. Ahmet Hulusi Bey, bir yazı daha yazarak imtihanlar yapılırken talebelerin muallimlerin zulmüne uğrayacaklarına dair haberler alındığını belirtmiş ve umumi imtihanlar için bizzat Ayıntab'a giderek imtihanlara nezaret edeceğini belirtmiştir.⁴⁷

Mustafa Asım Efendi, ilerleyen günlerde Maarif Nezaretine gönderdiği arzuhalinde vahim iddialarda bulunmuştur. Mustafa Asım Efendi'ye göre hususi imtihanlarda mektebin eski müdürü İbrahim Efendi'nin telkiniyle on üç talebe imtihana girmemişti. Bunlar imtihanların bitmesinin ardından verdikleri dilekçelerde sınava kabul edilmeleri talebinde bulunmuş; ancak maarif müdürlüğünden alınan yazı gereğince verilen dilekçeler eğer imtihanın yapıldığı günün akşamına kadar verildi ise dikkate alınması aksi takdirde mevzuatın gereğinin yapılması istenmişti. Bu durumda söz konusu talebeler dört dersten sıfır puan almışlardı. Bunun üzerine talebelerin geceleyin mektep müdürü İsmail Hakkı Bey'in evini basacakları haberi alınmış, korkuya kapılan İsmail Hakkı Bey de görevini terk ederek memleketine gitmişti. Bu durum maarif müdürüne iletilmiş olsa da buna sessiz kalmış ve İsmail Hakkı Bey'in yerine vekâleten eski müdür İbrahim Efendi tayin edilmişti. İbrahim Efendi'nin vekâleten tekrar müdür olmasına tepki olarak idman muallimi ve hademeler görevlerini bırakmışlardı. Bu sırada Mustafa Asım Efendi de artık görevine devam edemeyeceğini bildirmiştir. Mustafa Asım Efendi, bu kararı almasında umumi imtihanlarda yapılan haksızlıkları ve kendisinden sınıfta kalan on üç talebe için yeniden hususi imtihan yapma konusunda verilen emirleri dikkate almadığını, bu durumda talebelere korktuğu için görevini bıraktığını ifade etmiştir. On üç talebenin vakti geçmiş olan hususi imtihanları ise müdür vekili İbrahim Efendi tarafında icra edilmişti. Bu durumda diğer masum talebelerin hakları yenilmiş oluyordu. Mustafa Asım Efendi, adaletsizliğin giderilmesini *kanun-ı meşrutiyet ve adalet namına* talep ediyordu.⁴⁸

⁴⁴ BOA. MF. İBT. 371/68 lef 5. (22 Nisan 1328 [5 Mayıs 1912]).

⁴⁵ BOA. MF. İBT. 428/36 lef 7. (6 Nisan 1329 [19 Nisan 1913]).

⁴⁶ BOA. MF. İBT. 428/36 lef 8. (6 Nisan 1329 [19 Nisan 1913]).

⁴⁷ BOA. MF. İBT. 428/36 lef 9. (22 Nisan 1329 [5 Mayıs 1913]).

⁴⁸ BOA. MF. İBT. 455/67 lef 8. (14 Mayıs 1329 [27 Mayıs 1913]).

Mustafa Asım Efendi'nin iddialarına bakılırsa mektepteki düzensizlik eski müdür İbrahim Efendi'nin kendine yakın olan talebeleri ifsat etmesinden kaynaklanıyordu. Maarif Müdürlüğü ise bu duruma ses çıkarmıyor; hatta İbrahim Efendi'yi destekliyordu.

Bundan bir gün sonra Ayıntab Darümuallimin Müdüriyetinden yazılan bir yazıda Mustafa Asım Efendi'nin resmi tebliğata karşı talebeyi idare aleyhine tahrik ettirmesi ve mektep müdürünün evine tehdit mektuplarının gönderilmesini tertip ettiği anlaşıldığından görevine son verilerek yerine idadi muallimlerinden İshak Rafet Efendi'nin vekâleten tayin edilmesinin uygun görüldüğü belirtilmiştir.⁴⁹

Halep Maarif Müdürü daha önce de ifade ettiği üzere umumi imtihanlar için Ayıntab'a gelerek bizzat imtihanlara nezaret etmiştir. İmtihanların bitmesinden sonra 9 Temmuz 1913 tarihinde Maarif Nezaretine bir rapor göndererek yapılan işler hakkında bilgi vermiştir. Maarif Müdürü Ahmet Hulusi Bey, raporunda mektepte muallimlerin birbirleri ile uğraşmaktan gereği gibi ders vermeğe muvaffak olamadıklarını ifade etmektedir. Bu nedenle talebeler tatbikat yani uygulama kısmında geri kalmışlardı. Bunu telafi etmek için Halep'te bulunan İstanbul Darümuallimini mezunlarından bir muallim görevlendirmişti. Ayrıca Ahmet Hulusi Bey'e göre *erbâb-ı hamîyyet ve iktidardan olan* ve Ayne'l-Maarif İdadisi Müdüriyetini yürüten İbrahim Efendi ile birlikte talebelere konferanslar verilmiş ve usul-i talim öğretilmişti. Bu yolla talebelerin noksanlıkları giderilmeye çalışılmıştı. Ahmet Hulusi Bey, bunları izah ettikten sonra gelecek sene için talebelerin Halep'e getirilmesini istemiştir. Bu mümkün olmazsa kendisinin yine Ayıntab'a gelip tatbikat imtihanlarında bulunacağını ve başarılı olanlara diplomalarının verileceğini belirtmiştir. Ahmet Hulusi Bey, sorunların giderilmesi için Ayıntab Maarif Komisyonuna bazı yetkin kişileri atamış ve komisyonu işler hale getirmeye çalışmıştı. Bizzat kendisinin de dâhil olduğu toplantıda mahalli evkaf-ı münderise sandığından temin edilen bir kaynakla muallimlerin maaşlarında bir düzenleme yapılmıştı.⁵⁰

Anlaşılabacağı üzere Halep Maarif Müdürü Ahmet Hulusi Bey, meseleye kurumsal bir kimlikle bakarak mektepte yaşanan gerilimlerin eğitime ne derece zarar verdiğini ifade etmeye çalışmıştır. Sorunların bu dereceye gelmesindeki esas sebep ise mektep muallimlerinin işleri ile uğraşmak yerine birbirleriyle uğraşmalarından kaynaklandığı düşüncesindeydi. Öyle ki sorunların çözümü için bizzat mektebe gelerek imtihanların başında bulunmasının gerektiği kanaatindedir. Hatta bir sonraki yıl için talebelerin Halep'e getirilmesi mümkün olmazsa yine kendinin geleceği ve tatbikat imtihanlarında bulunacağı ve buna göre talebelerin mezun edileceğini belirtmektedir. Bu ifadeler diğer bir deyişle Ahmet Hulusi Bey'in mektep muallimlerine olan güvensizliğinin de ifadesidir.

Bu arada Ayıntab Darümualliminindeki durumun tespit edilmesi için kurulan komisyon da çalışmalarını tamamlamış ve yazılan raporda Mustafa Asım Efendi'nin derslerdeki ciddiyetten uzak haline vurgu yapılmıştır. Ayrıca derslerinde yeterince başarılı olamadığına yer verilmiştir.⁵¹

Ayıntab Darümuallimin Müdüriyetinden Kaymakamlığa gönderilen Mustafa Asım Efendi hakkındaki yazıda ise etkileyici ifadelere yer verilmiştir. Halep Maarif Müdürü Ayıntab'da bulunduğu sürede derslerdeki eksikliklerin giderilmesi için Halep Sultanisi İptidai kısmı muallimlerinden Şakir Efendi görevlendirilmişti. Bu görevlendirme bir anlamda Mustafa Asım Efendi'nin derslerdeki başarısızlıklarının telafisine yönelikti. Zira Darümuallimin Müdüriyetine göre Muallim-i Evvel Mustafa Asım Efendi tatil sırasında derslerdeki eksikliklerin tamamlanmasına karşı çıkmış ve Maarif Müdüriyetinin emrini talebe karşısında eleştirmişti. Mektep Müdüriyetinin sunduğu rapora göre 1912-1913 ders yılında 70 saat zarfında 10 sahifelik Malumat-ı Medeniye, 70 saatte 50 sahifelik Fenn-i Terbiye, 75 saatte 50 sahifelik Lisan-ı Osmani, 35 saatte 69 sahifelik Tarih-i Medeniyet, 70 saatte 10-12 sayfalık Ulûm-ı Diniyye derslerini vermişti. Bunun yanında Malumat-ı İktisadiye ve Malumat-ı Ahlakiye derslerini hiç okutmamıştı. Mektep Müdüriyeti Mustafa Asım Efendi'nin bu kıymetli zamanlarda hiç ders vermeyerek *sükut* içinde geçirmiş olsa çok daha hayırlı bir iş yapacağını belirtiyor ve o kadar da zararlı olmayacağını ifade ediyordu. Zira Mustafa Asım Efendi, ders saatlerini sınıfta *maskaralık* yaparak geçiriyor ve tedrisât-ı cedîdenin yani yeni eğitim öğretim yöntemlerinin önemli aktörlerinden Satı Bey ve diğer garp eğitimcilerin öncülerini aşağılıyordu. Bununla da kalmayarak kimi

⁴⁹ BOA. MF. İBT. 455/67 lef 22. (15 Mayıs 1329 [28 Mayıs 1913]).

⁵⁰ BOA. MF. İBT. 455/67 lef 14. (26 Haziran 1329 [9 Temmuz 1913]).

⁵¹ BOA. MF. İBT. 455/67 lef 23. (28 Ağustos 1329 [10 Eylül 1913]).

zaman talebeleri muallimler ve idare aleyhine kışkırtıyor kimi zaman da iptidai muallimleri Kur'an-ı Kerim'i Fransızca kurallar ile öğretiyorlar diyerek talebeleri tedrisat-ı cedide aleyhine tahrik ediyordu. Bazen de gizli bir cemiyet üyesi gibi hareket ederek imzasız yazılarla tehdit mektupları gönderiyordu. Mektep Müdüriyeti bu iddialarının ardından Mustafa Asım Efendi'nin görevden alınması ve yerine Şakir Efendi'nin vekâleten görevlendirilmesini önermiştir.⁵²

Tüm bu gelişmeler sonrasında Halep Maarif Müdüriyetinden Maarif Nezaretine yazılan 10 Eylül 1913 tarihli yazıda komisyon raporlarındaki suçlamaların doğru olduğu belirtilmiş ve meşrutiyet aleyhine sarf etmiş olduğu sözleri nedeniyle Mustafa Asım Efendi'nin hiçbir şekilde muallimlik yapamaması konusunda karar alındığını ve bu şekilde siciline kaydedilmesi istenmiştir.⁵³

Her ne kadar Halep Maarif Müdüriyeti bu şekilde bir karar almışsa da Maarif Nezareti Tedrisat-ı İptidaiye Dairesi verilen bu kararın *pek ağır* olduğunu düşünmekteydi. Hatta vilayet dâhilinde rüştiyeler veya beş senelik idadilerden birinde görevlendirilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bunun yanında verilen bu ağır kararın *şâyân-ı teemmül* yani üzerinde düşünülmesi gereken bir karar olduğu görüşündedir. Bu nedenle kesin sonuç için Halep, Suriye ve Beyrut Maarif Müfettişi Kamil Bey veyahut vilayetçe görevlendirilecek bir müfettiş ile yeniden teftiş edilerek sonucun bildirilmesi istenmiştir.⁵⁴

Bu arada Kâtip Abdülkadir Efendi, Maarif Nezaretine bir arzuhal sunmuş ve tayin talebinde bulunmuştur. 11 Ağustos 1913 tarihli arzuhalinde daha önce Halep vilayetinde çalıştığı mektepleri ve verdiği dersleri sıraladıktan sonra eylül ayı itibariyle Ayıntab Darümualliminin kapatılacağı kararlaştırıldığı için açıkta kalacağını, bu nedenle öncelikle Ayıntab Ayne'l-Maarif Hususi İdadisinin yedi seneliğe tahvil edileceğinden burada kendisine bir ders muallimliği verilmesini talep etmiştir. Bunun mümkün olmaması durumunda ise Ayıntab Numune Rüştiyesine ilave edilecek olan muallim-i râbîliye ya da idadide kitabet vazifesine tayin edilmesi talebinde bulunmuştur.⁵⁵

Abdülkadir Efendi, her ne kadar Maarif Nezaretine bu şekilde bir arzuhal sunmuş olsa da İdare-i Vilâyât Kanununa göre gerek darümuallimin kâtiplerinin gerekse rüştiye mektep muallimlerinin tayinlerinin mahallerince yapılmasının gerektiği ifade edilerek vilayet dâhilinde münasip bir mektebe tayinlerinin yapılması ve Abdülkadir Efendi'nin yaptığı görevlerle ilgili bir belgenin nezarete gönderilmesi istenmiştir.⁵⁶

4. Ayıntab Darümualliminin Kapatılması

Ayıntab'da bir darümuallimin açılmasından yaklaşık dokuz ay sonra Halep Maarif Müdüriyetinden gönderilen yazılarda mektebin kapatılmasının gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Nitekim daha önce de ifade edildiği gibi Galip Bahtiyar Bey'in nezarete hitaben mektebin gidişatından memnun olunmadığını belirttiği yazının sonunda iki seneye kadar mektebin kapatılmasının kararlaştırıldığı belirtilmektedir. Hatta bunun gecikmeksizin gerçekleştirilmesini istemiştir.⁵⁷ Ancak bu girişimlerin hemen neticelenmediği anlaşılıyor. Zira aynı tarihli diğer bir yazıda Halep Maarif Müdürü birçok defa Ayıntab Darümualliminin kapatılması ve Halep Darümuallimininin yatılıya dönüştürülmesi konusunda yazı yazmasına rağmen bunun gecikeceğinin anlaşıldığını belirtmektedir.⁵⁸

Mevcut talebelerin mezun edilmesi konusundaki hassasiyet Halep Maarif Müdürü Galip Bahtiyar Bey'in taleplerinin gecikmesinde öne çıkan etkenlerdendir. Diğer yandan Halep Darümuallimininin yatılıya çevrilmesi konusunda da gereken ödeneğin olmaması da bu taleplerin gerçekleşmesini engellemiştir. Zira Ayıntab ve Halep Darümualliminlerindeki personelin maaşlarının toplamı yeni açılacak yatılı mektep için yeterli gelse de mektep için yapılacak diğer masraflar için gereken 80.000

⁵² BOA. MF. İBT. 455/67 lef 24. (8 Temmuz 1329 [21 Temmuz 1913]).

⁵³ BOA. MF. İBT. 455/67 lef 27. (28 Ağustos 1329 [10 Eylül 1913]).

⁵⁴ BOA. MF. İBT. 455/67 lef 30. (15 Eylül 1329 [28 Eylül 1913]).

⁵⁵ BOA. MF. İBT. 449/25 lef 1. (29 Temmuz 1329 [11 Ağustos 1913]).

⁵⁶ BOA. MF. İBT. 449/25 lef 2. (11 Ağustos 1329 [24 Ağustos 1913]).

⁵⁷ BOA. MF. İBT. 362/52 lef 1. (11 Teşrinievvel 1327 [24 Ekim 1911]); 24 Teşrinievvel 1327 tarihli diğer bir kayıta da mektebin lağvının mukarrer olduğu ifade edilmektedir. Bkz. BOA. MF. İBT. 347/3 lef 1.

⁵⁸ BOA. MF. İBT. 346/67 lef 2. (11 Teşrinievvel 1327 [24 Ekim 1911])

kuruşun bütçede karşılığı yoktu. Bu nedenle gelecek seneye ertelenmesinin uygun olacağı bildirilmiştir.⁵⁹ Ayrıca 1911-1912 ders yılında birinci sınıf için Ayıntab Darümualliminine yeni talebe alınmayacağı bildirilmiştir. Seksen talebe için de maaş havalesi yapılmıştır.⁶⁰

Nezaretten çekilen 4 Eylül 1912 tarihli bir telgrafta 1913 yılı itibariyle bütçede ödeneği olmayan darümualliminlerin yeni ders yılı itibariyle talebe kabul edemeyecekleri ve bunun aksine bir işlem olursa sorumlu olacakları bildirilmiştir. Bu durumda olan tek yer Ayıntab değildir. Zira Siroz, Drama, Debre, Karahisar-ı Sahib ve Isparta Darümualliminleri de aynı emrin muhatabıdır.⁶¹

Söz konusu darümualliminlerin kapatılması bazı sorunları da beraberinde getirmiş ve nezaretten bazı suallere cevap verilmesi istenmiştir. Öncelikle mevcut talebelerin durumlarının ne olacağı sorulmuştur. Ayrıca personelin temmuz ve ağustos maaşlarının ne suretle ödeneceği ve demirbaş eşyanın ne yapılacağı sorularına cevap verilmesi istenmiştir.⁶² Nezaretten yazılan yazıda ise içinde bulunulan ders yılı sonunda kapatılması kararlaştırılan darümualliminlerde mevcut olan talebelerin usulünce sene sonu imtihanlarının yapılacağı ve hak edenlere şahadetnamelerin verileceği, başarılı olamayanlar ve diğer sınıflarda bulunan talebelerin vilayet merkezlerindeki darümualliminlerde eğitimlerini devam ettirmeleri için tasdiknamelerinin verilmesi istenmiştir. Ayrıca personel maaşlarının da buldukları yerlerdeki mal sandıklarından karşılanacağı bildirilmiştir. Mekteplerdeki demirbaş eşyalar ise idareler tarafından teslim alınacak ve bir müfredat defteri düzenlenerek nezarete gönderilecekti.⁶³ 9 Aralık 1913 tarihli bir yazı ile kapatılan darümualliminlerin eşyalarının mahalli idadi mekteplerine devredileceği bildirilmiştir.⁶⁴ Bu suretle 1912-1913 (1328-1329) ders yılı sonunda Ayıntab Darümuallimini kapatılmıştır.

Bununla birlikte ilerleyen yıllarda da Ayıntab'da öğretmen yetiştiren kurumlara ihtiyaç hâsıl olmuş ve 1921 yılında Ayıntab mektepleri ile ilgili sunulan bir raporda livada maarifin gelişmesi için bir darümualliminin açılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir.⁶⁵

5. Ayıntab Darümuallimin Mezunları

Şakir Sabri Yener, 1910 yılında mektebin açılışı sırasında 49 talebenin bulunduğunu ve bunlardan beşinin farklı sebeplerle mektepten ayrıldığını belirtmektedir. Bir talebe başarısız olduğu için sınıf tekrarına kalmış, Armin adındaki diğer bir talebe ise Halep'e nakil gitmiştir. Üçüncü senenin sonunda 42 talebe mezun edilmiştir. Yener, bunlardan 40 talebenin isimlerini, 1948 yılı itibariyle durumlarını ve mesleklerini şu şekilde belirtmektedir:⁶⁶

Tablo 1: Ayıntab Darümuallimin Mezunları

Okul numarası	Adı Soyadı	Durumu
1	Ahmet Elbeğli	Vefat etmiştir
3	Ahmet Hüsnü (Bayramoğlu)	Vefat etmiştir
9	Ahmet (Kadioğlu)	Vefat etmiştir
5	Ahmet Tevfik (Fahrettin Hoca oğlu)	Antep Harbinde şehit oldu
36	Mahmut Mahir Akıncı	Vefat etmiştir
31	Ali Gül	Vefat etmiştir
23	Abdülkadir (Hacı Hıdıroğlu)	Vefat etmiştir
18	Abdülkadir (Nakıp oğlu)	Vefat etmiştir

⁵⁹ BOA. MF. İBT. 344/87. (2 Za 1329 [25 Ekim 1911])

⁶⁰ BOA. MF. İBT. 349/58. lef 1 (3 Teşrinisani 1327 [16 Kasım 1911])

⁶¹ BOA. MF. İBT. 405/1 lef 12 (22 Ağustos 1328 [4 Eylül 1912]); 30 Mart 1329/12 Nisan 1913 tarihli bir belgede kapatılması kararlaştırılan darümualliminlerin ödeneklerine yer verilmiştir. Buna göre Ayıntab Darümuallimininin toplam tahsisatı 95.190 kuruştur. Bu tahsisattan 51.000 kuruşu yıllık maaş, 44.190 kuruşu ise senelik masraf olarak belirtilmiştir. BOA. MF. İBT. 428/36 lef 3.

⁶² BOA. MF. İBT. 428/36 lef 4. (30 Mart 1329 [12 Nisan 1913])

⁶³ BOA. MF. İBT. 428/36 lef 5-1, 2. (6 Nisan 1329 [19 Nisan 1913])

⁶⁴ BOA. MF. İBT. 473/21 lef 12. (26 Teşrinisani 1329 [9 Aralık 1913])

⁶⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA.) Genel, 180.09/92.449.2. (23 Haziran 1337 [23 Haziran 1921]).

⁶⁶ Şakir Sabri Yener, "Antep Darümuallimi'nin Hatırasını Taşayan Kıymetli Bir Liste -(Darümuallimin) lerin 100 üncü yıldönümü münasebetile-", *Başpınar Dergisi*, no. 95 (1948): 6-7.

4	Hasan (Hocazade)	Vefat etmiştir
29	Hüseyin (Apâ oğlu)	Vefat etmiştir
39	Tevfik (Kuyucu)	Vefat etmiştir
6	Sait (Derviş oğlu)	Vefat etmiştir
2	Kamil (Kilisli)	Vefat etmiştir
14	Şevki (Kilisli)	Vefat etmiştir
16	Reşit	Vefat etmiştir
42	Ali Rıza Çekem	Emekliye ayrılmıştır
21	Ali Niyazi	Emekliye ayrılmıştır
40	Mehmet Ali	Emekliliği hak etmeden meslekten ayrılmıştır
7	Fahredden	Emekliye ayrılmıştır
38	Cağdınlı Hasan	Emekliye ayrılmıştır
13	Lohanlı Mustafa	Emekliye ayrılmıştır
28	Birecikli Sait	Emekliye ayrılmıştır
19	Kilisli Mahir	Emekliye ayrılmıştır
12	Ali Haydar	Emekliye ayrılmıştır
36	Hanefi Hoca	Vefat etmiştir
34	Ali Ziya (Kara Ali)	Vefat etmiştir
8	Şakir Sabri Yener	Gaziantep Gazi Mustafa Kemal Okulu Başöğretmeni
11	Ali Rıza Analan	Gaziantep İstiklâl Okulu Öğretmeni
15	Sait Doğrul	Gaziantep Yeni Okul Başöğretmen vekili
24	Ramazan Özdoğan	Gaziantep Geneyik Köyü Başöğretmeni
27	Sait Engürlü	Kilis Tünp Köyü Okulu Başöğretmeni
30	Emin Ayhan	Gaziantep Şehit Şahinbey Okulu Başöğretmeni
32	Hasan Zafir	Gaziantep Şehit Şahinbey Okulu Öğretmeni
33	Abdullah Ayrancı	Gaziantep Cumhuriyet Okulu Öğretmeni
26	Vehbi Özgen	Gaziantep Bostancı Okulu Öğretmeni
37	Mahmut Tahtacı	Gaziantep Haral Köyü Başöğretmeni
41	Hazri Öner	Gaziantep Cumhuriyet Okulu Başöğretmeni
44	Faik	Gaziantep Büyük Karacaviran Köyü Başöğretmeni
46	Abdurrahman İpekçi	Gaziantep Cumhuriyet Okulu Öğretmeni
48	Gazi	Kilis öğretmenlerinden

Mektep talebelerinin istihdamları ile ilgili olarak kısmi de olsa bazı arşiv belgelerine rastlanmaktadır. Vilayete yazılan 18 Ağustos 1917 tarihli bir yazı Ayıntab Darümuallimini mezunlarından Şevki Efendi ile ilgilidir. Şevki Efendi üç yıllık Ayıntab Darümuallimininden sonra dördüncü yıl için Halep'te tahsilini tamamlamıştır. Beş yüz kuruş maaşla Halep merkezde bulunan Ata Bekiye İptidai Mektebine başmuallim olarak tayin edilmiştir.⁶⁷

Sonuç

Osmanlı modernleşmesinde doğru bir teşhisle ortaya konan maârifin geliştirilmesiyle devletin kurtulacağı tezi esasen maârif bürokrasisi ve devlet adamlarının rasyonel bir politika tercihi içerisinde olduklarının göstergesidir. Bu çerçevede yeni usulde eğitim-öğretimi bilen muallimlere ciddi ihtiyaç duyulmuş ve bu politikanın önemli bir adımı olarak darümualliminler açılmaya başlanmıştır. Tamim-i maârif yolunda darümualliminlerin bazı liva merkezlerinde de açılması maârif hayatının önemli bir ihtiyacını karşılamaya yönelik önemli bir adım olmakla birlikte uzun süre devam ettirilemediği anlaşılmaktadır. Bunun bir numunesi olan Ayıntab Darümuallimini 1910 yılında açılmış ve 1913 yılında kapanmıştır. Mektebin resmi olarak açılışı olan 26 Aralık 1910 tarihi dikkate alındığında eğitim öğretim süresinin üç yıldan da az olduğu anlaşılmaktadır. Ayıntab Darümuallimini sadece 42 mezun vererek eğitim tarihimizde farklı bir mektep olarak yerini almıştır.

Ayıntab Darümuallimininin böyle bir son yaşamasında öne çıkan iki unsur bulunmaktadır. Bunlardan birincisi maârif bürokrasisinin en önemli sorunlarından olan finansman sorunlarıdır. Nitekim 1913 yılı

⁶⁷ Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA.) Maarif Nezareti, Mektubi Kalemi (MF. MKT.), 1228/65. (18 Ağustos 1333 [18 Ağustos 1917]).

bütçesinde liva merkezlerindeki darümualliminler için tahsisat ayrılmaması bu mekteplerin kapanmasındaki esas etken olmuştur. Diğer yandan Halep maarif bürokrasisi nezdinde Ayıntab Darümuallimini devam ettirilmesi gereken bir mektep olarak değerlendirilmemiştir. Zira mektebin açılışı üzerinden bir yıl geçmeden Maarif Nezaretine yazılan yazılarda mektepten duyulan rahatsızlık dile getirilmiş ve en kısa sürede kapatılması için gerekli teşebbüslerin yapılması istenmiştir. Bu çerçevede dikkat çeken unsurlardan bir diğeri ise mektepte yaşanan çekişmelerdir. Bu durum mektep müdüriyeti üzerinden şekillenmiştir. Zira yaşanan gerginliğin bir tarafında Muallim-i Evvel Mustafa Asım Efendi ve Kâtip Abdülkadir Beyler diğer tarafında ise Halep Maarif Müdüriyetinin atamak istediği mektep müdürleri bulunmuştur. Talebelerin mektep müdüriyetine karşı tepkisel bir araç olarak kullanılması ise işin cabasıdır. Bu meyanda Maarif Müdür Ahmet Hulusi Bey'in mektebin ne hale geldiği konusundaki ifadeleri ise yaşanan gerginliklerin eğitim-öğretimi nasıl aksattığı konusunda etkileyicidir. Mektepteki durumun ve gerginliğin sonucunda İsmail Hakkı Bey'in mektep müdürlüğünü bırakmak zorunda kalması ve yeni gelen İbrahim Bey'e duyulan tepki üzerine bazı muallimlerin okuldan ayrılması mektepteki gerginliğin hangi seviyede olduğu konusunda bir fikir vermektedir.

Ayıntab yerel eğitim tarihi çalışmaları için önemli bir örnek olarak değerlendirdiğimiz Ayıntab Darümuallimini, esasen güzel bir düşünce ile açılmış, ancak doğru personel tercihlerinin olmaması, mahalli bürokrasinin sorunları çözme konusundaki yetkin olmayan tutumları, en nihayetinde politika belirleyicilerin maarif sahasındaki finansman tercihleri ve dönemsel zorluklar nedeniyle kapatılmıştır. Böylelikle Ayıntab Darümuallimini sorunların gölgesinde kalan kısa süreli bir eğitim kurumu olarak hatıralarda yerini almıştır.

Kaynakça

A. Arşiv Kaynakları

- BOA. MF. MKT. (Maarif Nezareti Mektubi Kalemi).
BOA. MF. İBT. (Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemi).
BCA. Genel.

B. Araştırma ve İnceleme Eserleri

- Ahmed Hilmi, "Maarife Bir Nazar", *Necm-i Terakki* (23 Teşrinievvel 1324 [5 Kasım 1908]) 1.
Akyüz, Yahya. "Darümuallimîn'in İlk Nizamnâmesi (1851), Önemi ve Ahmed Cevdet Paşa", *Millî Eğitim*, no. 95 (1990): 3-20.
Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007*. Ankara: PegemA, 2007.
Altın, Hamza, "II. Abdülhamid ve II. Meşrutiyet Devirlerinde Öğretmen Yetiştirme Meselesi", Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2009.
Gündüz, Mustafa. *Eğitimci Yönüyle Ahmed Cevdet Paşa*. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2012.
H.N.Y. "Biraz da Maarif-i İbtidaiyye", *Nesl-i Âtî*, (19 Temmuz 1328 [22 Temmuz 1912]) 18.
İbnü'ş-Şeyh Nafi Mahmud Cevad, *Maarif-i Umûmiye Nezareti Tarihçe-i Teşkilâtı ve İcraatı*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1338.
İhsan, "Terbiye-i Avam, Tamim-i Maarif", *İnkılab* (22 Ağustos 1325 [4 Eylül 1909]) 100-101.
Kırımlı, Hakan. "GASPIRALI, İsmâil Bey", *DİA* Cilt 13. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996, 392-395.
Maârif-i Umûmiye Nezâret-i Celilesi İdaresinde Bulunan Mekâtib-i İbtidâiye, Rüşdiye, İdâdiye, Âliye ile Mekâtib-i Husûsiye ve Ecnebiyenin ve Dersâadette Tahrîri İcra Kılınan ve Taşrada Mevcut Bulunan Kütüphanelerin İstatistiği, 1311-1312 Sene-i Dersiyeye-i Mâliyesine Mahsûstur, Matbaa-i Âmire, 1318.
Nesl-i Âtî "Darümuallimin mi? Heyhat!" (26 Temmuz 1328 [8 Ağustos 1912]) 33-34.
Öztürk, Cemil. "Dârümuallimîn", *DİA*, Cilt 8. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993, 551-552.
Satı Bey, "Darümualliminin Mesleği", *Tedrisat-ı İbtidaiyye Mecmuası*, no. 6 (15 Temmuz 1326 [28 Temmuz 1910]): 186-195.
Yener, Şakir Sabri. *İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar*. Gaziantep: Işık Basımevi, 1962.
Yener, Şakir Sabri. "Antep Darümuallimi'nin Hatırasını Taşıyan Kıymetli Bir Liste - (Darümuallimîn)lerin 100'üncü yıldönümü münasebetile-", *Başpınar Dergisi*, no. 95 (1948): 6-7.
Yıldırım, Mehmet Ali, "Tanzimat Döneminde Meslek Okulları", Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2010.

SUMMARY

One of the most important shortcomings of the modernisation process of Ottoman education was the lack of teachers equipped with the necessary qualifications required by the age. In 1848, darümuallimin schools were started to be opened in order to eliminate the deficit in this field. In the process, the number of these schools increased in the provincial centres and they were also established in some district centres. One of these schools was the darümuallimin school opened in Ayıntab district. The aim of this study is to examine the bureaucratic relationship between the education bureaucracy of Aleppo province and Ayıntab darümuallimin. In this context, it is to present a perspective on provincial education. Because the events and investigations between the Directorate of Education of Aleppo province and the school staff are important in terms of revealing a different aspect of the world of education. In this context, the study firstly provides information about the history of darümuallimin in Ottoman education. Then, the opening process of Ayıntab teacher's school and the appointment of teachers are discussed. On the other hand, the inspection, audit and investigation processes in Ayıntab teacher's school, which constituted an important part and the basis of the study, were evaluated. In addition, the closure process of the school and its graduates are mentioned.

The study was handled within the framework of document analysis, one of the qualitative research methods. In addition to the literature information, the study mainly includes archive documents. In this context, the documents related to the subject of the study in the funds of the Presidency of the Republic of Türkiye Directorate of State Archives were evaluated.

One of the issues that attracted attention during the study period was the difficulties encountered in the opening process of a teacher training school in the provinces. These problems were particularly centred on appointments and financing. As a matter of fact, both the delay in the appointment of teachers and the delay in the appropriation required for the school and staff are impressive examples of bureaucratic difficulties. It is understood that the Aleppo education bureaucracy had a negative opinion about the Ayıntab teacher's school. As a matter of fact, before a year had passed since the opening of the school, letters written to the Ministry of Education expressed their discontent with the school and requested the necessary attempts to be made for its closure as soon as possible. It is understood that the tensions, conflicts and problems experienced in the school were effective in the formation of such an opinion. The tensions and conflicts in the Ayıntab teacher's school were shaped through the school directorate. On one side of the tension were the first teacher Mustafa Asım Efendi and clerk Abdulkadir Bey, the clerk, and on the other side were the school principals that the Aleppo Directorate of Education wanted to appoint. Therefore, these problems negatively affected the education at the school. As a matter of fact, during the investigation process, the expectations from education and the negative results encountered were expressed by the directorate of education. In fact, the Aleppo director of education's desire to be present at the end-of-term exams and supervise the exams in person demonstrates the distrust in the school staff as well as the situation the school was in. The use of the students as a reactionary tool against the school directorate during the tension process is also important in terms of showing the situation of the school.

Ayıntab teacher's school was opened in 1910 and closed in 1913. Considering the official opening date of the school, 26 December 1910, it is understood that the education period was less than three years. Ayıntab teacher's school graduated only 42 students and took its place as a different school in our educational history. Despite its short education period, Ayıntab teacher's school is an important example in terms of the history of local education in Ayıntab. The lack of the right personnel preferences, the incompetent attitudes of the local bureaucracy in solving problems, the financing preferences of policy makers in the field of education and periodical difficulties were effective in the short duration of the school. In this context, Ayıntab teacher's school has taken its place in memories as a short-term educational institution in the shadow of problems.